

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON ESITYKSET EDUSKUNTAVAALITAVOITTEIKSI 2023

Tavoite I: Väestön liikkuminen lisääntyy

1. Käynnistetään poikkihallinnollinen Liikkumisohjelma
2. Selvitetään ja otetaan käyttöön aktiivista liikkumista kannustavaa verotusta
3. Varmistetaan sujuva liikuntaneuvonnan palveluketju ja nostetaan hyte-kerrointa
4. Subjektiiivinen ulkoiluoikeus ikääntyneille
5. Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi osaksi valmistelua ja päätöksentekoa

Tavoite II: Vahvistetaan kansalaistoiminnan ja huippu-urheilun elinvoimaisuutta ja vastuullisuutta

6. Pienennetään liikuntapaikkojen korjausvelkaa
7. Turvataan avoin ja vastuullinen kansalaistoiminta
8. Laajennetaan Harrastamisen Suomen malli kaikkiin kuntiin ja kouluihin
9. Kehitetään huippu-urheilu-uran edellytyksiä ja huippu-urheilun vastuullisuutta

Tavoite III: Turvataan liikunnan ja liikkumisen valtionrahoitus

10. Turvataan liikunnan nykytasoinen rahoitus pitkäjänteisesti
11. Nostetaan kävelyn ja pyöräilyn rahoitus investointiohjelman mukaiselle tasolle
12. Turvataan luontoliikunnan edistämisen resurssit ja jokamiehen oikeudet

Valtion liikuntaneuvosto

Paavo Arhinmäki, puheenjohtaja (vas.)
Marko Asell, varapuheenjohtaja (sd.)
Hanna Huumonen, jäsen (sd.)
Ismo Läntinen, jäsen (ps.)
Arttu-Petteri Klami, jäsen (ps.)
Sari Multala, jäsen (kok.)
Joakim Strand, jäsen (r.)

Pasi Kivisaari, varapuheenjohtaja (kesk.)
Ritva Elomaa, jäsen (ps.)
Timo Heinonen, jäsen (kok.)
Saara Karkulahti, jäsen (kesk.)
Tuija Pohjola, jäsen (sd.)
Elina Sillanpää, jäsen (vihr.)

Perustelut

Tavoite I: Väestön liikkuminen lisääntyy

Lapsista, nuorista ja aikuisista vain noin kolmannes ja ikäihmisistä muutama prosentti liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Toimintarajoitteiset henkilöt liikkuvat ja harrastavat liikuntaa keskimäärin muuta väestöä vähemmän.[1] Riittämättömän liikkumisen yhteiskunnallisten kustannusten on arvioitu olevan vähintään kolme miljardia euroa vuodessa.[2]

Liikkumisella ja liikunnalla on kiistattomat ja moninaiset hyödyt niin yksilöille kuin yhteiskunnalle. Liikkuminen edistää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia, toiminta- ja työkykyä sekä resilienssiä erilaisissa poikkeusoloissa. Liikkumisella voidaan edistää myös oppimista, osallisuutta, kotouttamista, sotilaallista suorituskykyä, vähentää liikenteen päästöjä sekä saada aikaan merkittäviä kustannussäästöjä yhteiskunnalle.

Liikkumisen lisäämiseen tarvitaan mukaan kaikki hallinnonalat.

Toimenpiteet:

- 1. Käynnistetään poikkihallinnollinen Liikkumisohjelma**

Väestön liian vähäiseen liikkumiseen puuttumiseksi tarvitaan poikkihallinnollisesti resursoitu ja johdettu valtakunnallinen Liikkumisohjelma. Liikuntapolitiikan koordinaatioelimen (LIPOKO) toimintaa tulisi laajentaa kokonaisvaltaiseksi, valtioneuvostotasoiseksi Liikkumisohjelmaksi. Liikkumisohjelman on tarpeen sisältää toimia kaikilla hallinnonaloilla ja arkiaktiivisuuden palauttamiseen tähtäviä toimenpiteitä (kuten Liikkuvat-kokonaisuus). Ohjelman toimenpiteiden tulee kohdistua erityisesti kaikkein vähiten liikkuviin väestöryhmiin.
- 2. Selvitetään ja otetaan käyttöön aktiivista liikkumista kannustavaa verotusta**

Verotus on yksi valtionhallinnon keinoista, jolla voidaan tuupata suotuisiin elämäntapavalintoihin (esimerkiksi tukea aktiivista liikkumista) ja samalla edistää muita tavoitteita, kuten vähentää liikenteen päästöjä. Tulevalla vaalikaudella tulisi selvittää ja ottaa käyttöön verotuksellisia keinoja liikunnan ja liikkumisen tukemiseksi.
- 3. Varmistetaan sujuva liikuntaneuvonnan palveluketju ja nostetaan hyte-kerrointa**

Sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen myötä kuntien lisäksi hyvinvointialueilla on jatkossa tärkeä rooli väestön hyvinvointia ja terveyttä edistävässä toimissa. Huolehditaan, että hyvinvointialueiden elintapaohjauksessa liikuntaneuvonta on osa toimivaa palveluketjua, nostetaan hyvinvointialueiden hyte-kerroin kolmeen prosenttiin ja ohjataan hyte-rahaa liikunnan ja liikkumisen edistämiseen.
- 4. Subjektiiivinen ulkoiluoikeus ikääntyneille**

Ikääntyneiden määrän kasvu lisää väistämättä tulevaisuudessa myös toimintarajoitteisten ihmisten määrää. Koronapandemian rajoitustoimet vähensivät monien ikääntyneiden liikkumista. Vähäisestä liikkumisesta voi seurata nopea toimintakyvyn lasku, palvelutarpeen kasvu ja nopeampi tarve siirtyä palveluasumisen piiriin. Ikääntyneiden liikkumisen edistämiseksi ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi tulee ikääntyneillä olla subjektiiivinen ulkoiluoikeus.
- 5. Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi osaksi valmistelua ja päätöksentekoa**

Osana eri hallinnontasojen suunnittelua ja päätöksentekoa tehdään vaikutusten ennakoarviointia. Toistaiseksi ennakoarvioinneissa ei ole arvioitu riittävästi toimenpiteiden vaikutuksia liikuntaan ja liikkumiseen. Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi tulee integroida osaksi eri hallinnonalojen ja -tasojen valmistelu- ja päätöksentekoa.

Tavoite II: Vahvistetaan kansalaistoiminnan ja huippu-urheilun elinvoimaisuutta ja vastuullisuutta

Elinvoimainen kansalaistoiminta sekä laaja ja monipuolinen liikuntapaikkaverkosto ovat keskeinen edellytys niin väestön liikunnalle kuin huippu-urheilulle. Suomessa on lähes 40 000 liikuntapaikkaa [3] ja yli 7 000 urheiluseuraa [4]. Lapsista ja nuorista parhaimmillaan jopa kaksi kolmasosaa ja aikuisista noin 13 % liikkuu urheiluseurassa [5] [6]. Yhteensä yli 40 % väestöstä kiinnittyy jollain tapaa liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan [7]. Liikuntaa harrastetaan seurojen lisäksi monien muiden harrastus-, kansanterveys- ja eläkeläisjärjestöjen toiminnassa.

Vapaaehtoistyö on kansalaistoiminnan elinehto. Vapaaehtoistyö lisää myös tekijänsä onnellisuutta ja hyvinvointia [8]. Esimerkiksi seuratoiminnassa on mukana arviolta noin puoli miljoonaa vapaaehtoista työntekijää, jotka huolehtivat monista tehtävistä valmennuksesta hallintoon ja tiedottamisesta kilpailujen järjestämiseen. Pelkästään seuroissa tehdyn vapaaehtoistyön taloudellinen arvo on vuosittain noin 700 miljoonaa euroa. [9]

Toimenpiteet:

6. **Pienennetään liikuntapaikkojen korjausvelkaa**

Arviolta kolmasosa Suomen liikuntapaikoista on investointitarpeessa [10]. Kunnista 65 % arvioi liikuntaolosuhteiden kunnostamistarpeen tai korjausvelan merkittäväksi ongelmaksi omassa kunnassaan [11]. Vanhahkossa rakennuskannassa on myös esteettömyysongelmia. Tulevalla vaalikaudella tulee panostaa kestävään, esteettömään ja energiatehokkaaseen liikuntapaikkarakentamiseen sekä pienentää liikuntapaikkojen korjausvelkaa.

7. **Turvataan avoin ja vastuullinen kansalaistoiminta**

Vapaaehtoisten löytäminen seuratoimintaan on vaikeampaa kuin ennen, vapaaehtoisten määrä on vähentynyt ja vapaaehtoistoimijoiden sitoutuminen on projektimaisempaa [12]. Lähes kolmannes lapsista ja nuorista on kokenut liikuntaharrastuksessa kiusaamista, syrjintää tai muuta epäasiallista käytöstä [13]. Tulevalla vaalikaudella tulee keskittyä aktiivisesti poistamaan esteitä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen osallistumisen toteutumiseksi sekä syrjinnän ehkäisemiseksi urheilun ja liikunnan sektorilla. Avainasemassa on valmentajien ja muiden seuratoimijoiden osaamisen lisääminen. Lisäksi on purettava vapaaehtoistoiminnan esteitä ja vahvistettava kannusteita sekä tuettava liikunta- ja urheiluseuroihin työllistymistä.

8. **Laajennetaan Harrastamisen Suomen malli kaikkiin kuntiin ja kouluihin**

Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on tarjota jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Jatkossa mallia on tarpeen laajentaa kattamaan kaikki kunnat ja koulut, sekä vastaamaan yhä paremmin lasten ja nuorten tarpeita yhdenvertaisesti. Keskeistä on kehittää toimintatapoja (esim. etsivä harrastustyö), joilla mukaan saadaan ne lapset, jotka erityisesti hyötyisivät liikunnan harrastustoiminnasta ja joilla ei vielä ole harrastuksia.

9. **Kehitetään huippu-urheilu-uran edellytyksiä ja huippu-urheilun vastuullisuutta**

Suomen huippu-urheilumenestys on laskenut viime vuosikymmeninä ja se on heikompaa kuin muissa Pohjoismaissa [14]. Huippu-urheilussa on nostettu esiin viime vuosina useita häirintätapauksia. Huippu-urheilu-uran edellytysten (esimerkiksi opiskelun ja urheilun yhdistäminen) sekä vastuullisen ja luotettavan huippu-urheilun vahvistamista tulee jatkaa seuraavalla hallituskaudella kesällä 2022 julkaistun huippu-urheilun arvioinnin pohjalta.

Tavoite III: Turvataan liikunnan ja liikkumisen valtionrahoitus

Valtion liikuntatoimen (OKM) määrärahoista rahoitetaan liikunnan ja urheilun keskeisiä toimintoja, kuten kuntien liikuntapalveluita ja liikuntapaikkarakentamista, liikuntajärjestöjä ja -seuroja, huippu-urheilua, liikunnan koulutusta ja tutkimusta, suur tapahtumia sekä väestön liikkumista edistäviä hankkeita ja Liikkuvat-kokonaisuutta.

Väestön liikuntaan ja liikkumiseen vaikutetaan myös muiden hallinnonalojen toimenpiteillä. Sosiaali- ja terveysministeriöllä on keskeinen rooli liikkumisen edistämässä osana sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta. Liikenne- ja viestintäministeriö on keskeinen toimija kävelyn ja pyöräilyn edistämässä. Ympäristöministeriö vastaa ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön edistämisestä. Liikunnan yritystoiminta kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle. Myös muiden ministeriöiden toimilla vaikutetaan liikkumiseen ja liikuntaan.

Liikkumisen ja liikunnan edistämisen resursseista tulee huolehtia poikkihallinnollisesti.

Toimenpiteet:

- 10. Turvataan liikunnan nykytasoinen rahoitus pitkäjänteisesti**
Vuodesta 2024 lähtien liikunnan valtionrahoitus katetaan verovarjoilla valtion talousarviosta. Yhteiskunnallisesti merkittävän liikuntatoimialan toimintaedellytysten säilyttämiseksi valtionrahoituksen nykytasoa tulee turvata pitkäjänteisesti.
- 11. Nostetaan kävelyn ja pyöräilyn rahoitus investointiohjelman mukaiselle tasolle**
Kansallisessa kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa (2018) on määritetty rahoitustarpeeksi 30 miljoonaa euroa vuodessa, jotta tavoiteltu 30 % kasvu kävely- ja pyöräilymatkojen määrässä on mahdollista saavuttaa vuoteen 2030 mennessä. Rahoituksen tavoitetasoa ei ole kyetty saavuttamaan kaikkina ohjelman toimintavuosina. Kävelyn ja pyöräilyn infran kehittämistarpeita on Suomessa huomattavasti enemmän valtion investointiohjelman avustustasoon nähden. Kunnat osallistuvat infrahankkeiden rahoitukseen vähintään valtion rahoitusta vastaavalla summalla, joten valtionrahoituksella on merkittävä vipuvaikutus. Investointiohjelman mukainen taso, vähintään 30 miljoonaa euroa vuodessa, tulee turvata tulevina vuosina.
- 12. Turvataan luonnon virkistyskäytön edistämisen resurssit ja jokamiehenoikeudet**
Luonnon virkistyskäytön suosio on kasvanut merkittävästi viimeisen 20 vuoden aikana. Koronapandemia aiheutti vielä oman kysyntäpiikkinsä, mutta suosio näyttää vahvalta myös koronapandemian alkuvuosien jälkeen.[15] Luontoliikuntapaikkojen, ulkoilureitistöjen sekä kansallispuistojen ja lähivirkistysalueiden kunnossapidon ja kehittämisen resurssit on turvattava tulevina vuosina. Samalla on edistettävä kaikkien mahdollisuutta luonnossa liikkumiseen, toimintakyvystä riippumatta. Lisäksi ulkoilun perustan luovat jokamiehenoikeudet on turvattava.

LÄHTEET

1. Kokko, S. & Martin, L. (toim.) 2019. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. / FinTerveys 2017 - tutkimus. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos THL. / Nurmi-Koikkalainen, P. (ym.) 2017. Tietoa ja tietotarpeita vammaisuudesta. Analyysia THL:n tietotuotannosta. Työpaperi 38/2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL 2017.
2. Kolu, P. ym. 2022. The economic burden of low physical activity and high sedentary behaviour in Finland. *Journal of Epidemiology and Community Health*. doi:10.1136/jech-2021-217998.
3. LIPAS-tietokanta.
4. Olympiakomitea 2022. Vapaaehtoiset suomalaisissa urheiluseuroissa. <https://info.suomisport.fi/uutta-oppia-vapaaehtoistoista-erilaisia-rooleja-ja-tyotehtavia-on-urheiluseuroissa-tarjolla-runsaasti/>. Luettu 7.6.2022.
5. Blomqvist, M. ym. 2019. Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Kokko, S. & Martin, L. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.
6. Mononen, M. ym. 2019. Liikunnan ja urheilun harrastaminen. Teoksessa: J. Mäkinen (toim.) Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. KIHUn julkaisusarja 67.
7. Aarresola, O., Itkonen, H. Salmikangas, A-K. & Mäkinen, J. 2019. Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys. Teoksessa Mäkinen, J. (toim.) Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. Jyväskylä: KIHUn julkaisusarja nro 67, 28-47. https://kihuenergia.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2019_jar_aikuisvest_sel71_85829.pdf
8. Tanskanen, A. O., & Danielsbacka, M. 2015. Ovatko vapaaehtoistyö ja hyväntekeväisyys yhteydessä onnellisuuteen? *Yhteiskuntapolitiikka*, 469-481. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015102215029>
9. Aarresola, O., Itkonen, H. Salmikangas, A-K. & Mäkinen, J. 2019. Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys. Teoksessa Mäkinen, J. (toim.) Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. Jyväskylä: KIHUn julkaisusarja nro 67, 28-47. https://kihuenergia.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2019_jar_aikuisvest_sel71_85829.pdf
10. Isoniemi, H. & Isoniemi, T. 2020. Suomen kuntien ja kuntayhtymien rakennusten reaaliarvojen, korjausvelan ja perusparannustarpeen määrittäminen ja laskenta v. 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Trelum Oy.
11. Liikuntaolosuhteiden strateginen kehittämistyö kunnissa. 2020. Selvitys nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. SmartSport/Opetus- ja kulttuuriministeriö.
12. Koski, P. & Mäenpää, P. 2018. Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2018:25.
13. Hakanen, T. & Myllyniemi, S. & Salasuo, M. (toim.) Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2.
14. Storm, R. & Nielsen, K. 2022. Elite Sports in Finland. External international evaluation. Danish Institute for Sports Studies.
15. Neuvonen, M. ym. 2022. Luonnon virkistyskäyttö 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Luke, Luonnonvarakeskus. / Käyntimäärät: Kansallispuistojen suosio ei jäänyt korona-ajan ilmiöksi. Uutinen 5.9.2022, Luontoon.fi-sivusto. <https://www.luontoon.fi/-/kansallispuistojen-suosio-ei-jaanyt-korona-ajan-ilmioksi>

